

Með börnin heima í samkomubanni: Reynsla og upplifun foreldra leikskólabarna

Anna Elísa Hreiðarsdóttir og Jórunn Elíadóttir

► Abstract ► Um höfunda ► About the authors ► Heimildir

Í mars 2020 voru gefnar út reglur á Íslandi þar sem settar voru skorður á samkomur, starfsemi í framhalds- og háskólum færðist á netið, rekstur leik- og grunnskóla var takmarkaður og stjórnvöld hvöttu foreldra til að hafa börnin heima ef þess var kostur. Rannsóknin sem hér er kynnt beinist að velferð ungra barna á tímum COVID-19 þegar flestu var skellt í lás í þjóðfélaginu og skólahald breyttist hjá börnum. Þátttakendur í rannsókninni voru tólf fjölskyldur leikskólabarna og voru tekin endurtekin viðtöl við þær á tímabilinu mars til maí 2020. Áherslan var á þau áhrif sem ástandið hafði almennt á börnin og fjölskyldurnar og áskoranirnar sem fylgdu í kjölfarið. Jafnframt var horft fram á við og dregið fram hvað hægt er að læra af reynslunni, bæði er snýr að velferð barna nú á dögum og til framtíðar lítið.

Niðurstöður sýna að faraldurinn hafði viðtæk og mikil áhrif á fjölskyldurnar. Fjölskyldulífið breyttist en foreldrar voru sammála um að rúttína og skipulag hafi skipt miklu máli sem og að hafa nóg að gera fyrir börnin. Margir töldu að þessi tími hefði gefið þeim tækifæri til að kynnast börnunum betur og á margan hátt var gott að geta dregið úr ytra áreiti. Úrræði og samheldni fjölskyldna virtist draga úr álaginu og gerði upplifunina að sumu leyti jákvæða þegar lítið var til baka. Þær ályktanir má draga að samfélagið hefði getað stutt betur við barnafjölskyldur á tímum samkomubanns, til dæmis með því að gefa þeim möguleika á að hafa einhvern til að tala við utan fjölskyldunnar

Efnisorð: Leikskólabörn, foreldrar, fjölskyldur, samkomubann, COVID-19

Inngangur

Í mars 2020 lýsti Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin (World Health Organization, 2020) yfir heimsfaraldri vegna útbreiðslu nýrrar veiru, COVID-19, og hröð útbreiðsla hennar hratt af stað neyðarástandi um allan heim. Á sama tíma náði COVID-19 til Íslands og þann 16. mars settu stjórnvöld á samkomubann (auglýsing um takmörkun á samkomum vegna farsóttar nr. 360/2020). Leik- og grunnskólar voru opnir en stjórnvöld hvöttu foreldra til að hafa börnin heima ef þess var kostur (auglýsing um takmörkun á samkomum vegna farsóttar nr. 217/2020). Fólk færði vinnuáðstöðu heim eftir því sem hægt var og þar sem foreldrar tóku þá ákvörðun að hafa börnin heima líka voru fjölskyldur einangraðar saman um nokkurra vikna tímabil.

Fjöl margar rannsóknir hafa verið gerðar er snúa að áhrifum COVID-19 á atvinnulíf, heilsu, fjölskyldur, skólastarf og fleira (World Health Organization, e.d.) og rannsóknarbókasafn Barnahjálpar Sameinuðu þjóðanna (UNICEF) safnar og miðlar rannsóknum frá öllum heimshornum um COVID-19 og áhrif þess á börn og unglinga (UNICEF, e.d.). Nýlegar rannsóknir sýna hvaða lærdóm má draga af faraldrinum er snýr að námi og þroska barna heima og í leikskólanum sem og

að stöðu og líðan kennara (Atilés o.fl., 2021; Eadie o.fl., 2021; Jalongo, 2021). Bent hefur verið á að lokun skóla og/eða breytingar á skólagöngu höfðu margvísleg áhrif á börnin, bæði félagslega og námslega (Andrew o.fl., 2020).

Í þessari grein er sjónum beint að velferð ungra barna á tímum COVID-19 þegar flestu var skellt í lás í þjóðfélaginu og skólalokun breyttist hjá börnum. Rýnt er í hvaða áhrif það hafði á börnin að mati foreldra og á fjölskyldurnar í heild, hvaða áskoranir mættu þeim og hvaða úrræði fjölskyldur höfðu og nýttu til að takast á við tilveruna. Einnig var skoðað hvaða hlutverki leikskólinn gegndi í lífi barnanna og hvort og þá hvernig breytingar á skólastarfi höfðu áhrif á fjölskyldurnar og þá sérstaklega börnin. Jafnframt verður horft fram á við og dregið fram hvað hægt er að læra af reynslunni, bæði er snýr að velferð barna nú á dögum og til framtíðar lítið.

Rannsóknarspurningin var: Hvernig tókust fjölskyldur á við þær áskoranir að vera heima með leikskólabörn í samkomubanni, hverjar voru þær og hvað reyndist vel?

Áhrif COVID-19 á barnafjölskyldur

COVID-19 heimsfaraldurinn hafði í för með sér ákveðna ógn við velferð barna og fjölskyldna víðs vegar í heiminum, bæði vegna áskorana sem tengjast félagslegum breytingum og fjárhagslegu óöryggi og áskorana sem tengjast umönnunarbyrði og streitu, svo sem vegna breytinga á skipulagi og venjum heima fyrir (Yoshikawa o.fl., 2020). Áskoranir fylgdu einnig þeim breytingum sem urðu á hlutverkum foreldra, sérstaklega þegar lokanir áttu sér stað, vinna foreldra breyttist og færðist heim hjá mörgum þeirra (Prime o.fl., 2020, 2022).

Rannsóknir sýna að breytilegt er hve mikil áhrif COVID-19 hafði á fjölskyldur. Sumar fjölskyldur voru viðkvæmari fyrir afleiðingunum vegna fjárhagsstöðu, heilsufars eða sérþarfa, og voru jafnarsettir hópar, svo sem innflytjendur, í sérstakri áhættu (Adegboye o.fl., 2021; Jones o.fl., 2020). Foreldrar hafa greint frá neikvæðum áhrifum af COVID-19 á börn, sérstaklega í þeim löndum þar sem skólar voru lokaðir í lengri tíma. Nefna þeir að matarvenjur barna hafi versnað, að áhrifa hafi gætt á svefnvenjur og virkni, að skjátími hafi orðið meiri og að mörg börn hafi orðið órólegri og átt erfitt tilfinningalega (Chambers o.fl., 2022; Clarke o.fl., 2021; Egan o.fl., 2021). Einnig hefur komið fram að andleg heilsa leikskólabarna versnaði á þessum tímum (Ding o.fl., 2022) og mörg börnin upplifðu ógn og óöryggi og voru viðkvæmari en áður (Vasileva o.fl., 2021).

Leikskólar gegna fjölbreyttu hlutverki, bæði fyrir börnin og foreldra en líka fyrir samfélagið sem heild, og eru þessi hlutverk ástæðan að baki ákvörðunum um að halda skólunum opnum í gegnum faraldurinn. Foreldrar þurfa að komast til vinnu, samfélagið þarf að hafa framlínufólkið þar sem þörfin kallar og börnin þurfa á skólunum að halda, bæði vegna menntunar en ekki síður til að takmarka neikvæð áhrif á velferð þeirra (Viner o.fl., 2020). Wang o.fl. (2020) benda á að ekki megi vanmeta áhrif af lokun skóla á andlega og líkamlega heilsu barnanna. Streita, hræðsla við smit, skortur á samskiptum við jafningja og vini, skortur á persónulegu rými og jafnvel áhyggjur af afkomu heimilis eru þættir sem geta haft áhrif á líðan barna. Að lokum má nefna að Goldschmidt (2020) segir að ekki megi vanmeta andleg og félagsleg áhrif skólalokana til lengri tíma og þær komi verst niður á jafnarhópum. Sú ákvörðun að hafa skólana opna studdi því við velferð barna, ekki síst barna í viðkvæmri stöðu.

Í kjölfar samkomubannsins hér á landi fækkaði þeim börnum umtalsvert sem mættu í leikskólann og fjölmargar fjölskyldur lifðu í töluverðri einangrun (Kristín Dýrfjörð og Anna Elísa Hreiðarsdóttir, 2020). Foreldrar með erlendan bakgrunn völdu margir að halda börnum sínum heima (Jóhanna Einarsdóttir og Eyrún María Rúnarsdóttir, 2020) og ljóst að veruleiki margra barna breyttist mikið þegar öllu var skellt í lás á þeim tíma sem faraldurinn var í miklum vexti. Sem fyrr segir voru skólar opnir á Íslandi (auglýsing um takmörkun á samkomum vegna farsóttar nr. 360/2020) en þó fylgdu því ýmsar takmarkanir og breytingar sem höfðu áhrif á börnin (Ingibjörg Ósk Sigurðardóttir og Svava Björg Mörk, 2020). Mutch og Romero (2022) benda á að við slíkar aðstæður sé þarft að leggja

áherslu á tengsl innan fjölskyldunnar og að rúttína sé mikilvæg, sem og að gefa börnunum hlutverk, hlusta á þau og taka tillit til óska þeirra.

Rannsóknir sýna að faraldurinn hafði í för með sér aukna ábyrgð kvenna á umönnun barna og heimakennslu. Konur þurftu í meiri mæli en karlar að gegna mörgum hlutverkum heima á kostnað þess að geta sinnt eigin atvinnu (O'Reilly, 2020; Power, 2020). Athygli hefur verið vakin á því sem kallað er þriðja vaktin og vísar til vanmetinnar, ólaununaðrar, tilfinningatengdrar vinnu sem að mestu leggst á herðar kvenna. Andrea Sigrún Hjálmsdóttir og Valgerður S. Bjarnadóttir (2021) skilgreina þriðju vaktina sem tilfinningavinnu og hugræna byrði sem gjarnan fellur þyngra á konur en karla. Niðurstöður þeirra sýna að mæður upplifðu þriðju vaktina af töluverðum þunga í COVID-19 og að sú ákvörðun að hafa skóla opna hafi létt byrði sumra. Fleiri rannsóknir hafa stutt þessar niðurstöður og sýna að mæður barna á leikskólaaldri áttu sérstaklega erfitt með að finna jafnvægi á milli vinnu og heimilis meðan á COVID-19 stóð, og að ábyrgð á heimilislífínu var oftast en ekki á þeirra herðum (Andrew o.fl., 2020; Del Boca o.fl., 2020). Jákvæðir þættir frá tímum COVID-19 samkomubanns hafa verið rannsakaðir og þar kemur fram að meiri tími með fjölskyldunni, sveigjanleiki í vinnu og rólegra líf eru þættir sem fólk nefnir sem jákvæða við þessa reynslu (Cornell o.fl., 2022). Önnur rannsókn bendir á að jákvæðar breytingar voru merkjanlegar hjá fólki, eins og að búa til ný áhugamál, fólk hreyfði sig meira en áður og svaf betur, sem og að það átti meiri gæðatíma með fjölskyldunni (Williams o.fl., 2021).

Velferð barna á krísutímum

Velferð er gjarnan skilgreind sem lífsgæði í viðum skilningi og Statham og Chase (2010) segja velferð barna eiga sér margar hliðar og að jákvæð fjölskyldutengsl gefi sterkar vísbendingar um velferð barnanna. Í niðurstöðum Cowie og Myers (2021) má sjá að foreldrar leika mikilvægt hlutverk í að styðja börn í gegnum erfida tíma en að sama skapi getur skólinn verið mikilvægur gríðastaður. Það hafa því margir samverkandi þættir áhrif á velferð barna á krísutímum. Vistkerfiskenning Urie Bronfenbrenner (1979, 1986) stuðlar að skilningi á samspili einstaklings og umhverfis, en hin ýmsu stig umhverfislegra þátta geta haft áhrif á þroska barns, þar með talið stofnanir eins og skólar eða aðstæður í þjóðfélaginu. Gert er ráð fyrir gagnvirkni innri og ytri þátta sem hafa áhrif á líf barnsins, þroska þess og líðan. Vistkerfislíkanið getur þannig útskýrt þau áhrif sem ákvarðanir ríkisvaldsins í kjölfar COVID-19 höfðu á aðra þætti, en allar ákvarðanir þar hrísluðust meira eða minna inn í hin kerfin (Atiles o.fl., 2021). Rannsóknir með áherslu á menntun barna benda á mikilvægi þess að kerfin tali saman og að samræmi og flæði sé á milli kerfa til að tryggja velferð barna (Egan og Pope, 2022). Frankel og Sampige (2022) segja að faraldurinn hafi haft margþætt áhrif á fjölskyldur og þar með á líkan Bronfenbrenner; þættir sem voru aðskildir áður fléttuðust meira saman. Stofnkerfið (e. exosystem), svo sem vinna, skóli og heilsugæsla, færðist inn á heimilin og mörk urðu óljósari.

Bresk rannsóknarskýrsla (La Valle o.fl., 2022) greinir frá að mæður upplifðu meira álag en feður á tímum COVID-faraldursins og verri geðræna heilsu sem hafði neikvæð áhrif á þær meðan feður voru líklegri til að segja frá ávinningi þess að geta eytt meiri tíma heima með börnum sínum. Einstæðum foreldrum og barnafjölskyldum sem þurftu umtalsverðan stuðning fannst foreldrahlutverkið sérstaklega krefjandi. Í skýrslunni er áréttað að leikskólar eru mikilvægur þáttur bæði í efnahagsbata og fyrir þroska barnanna, ekki síst á krísutímum, og því mikilvægt að fjármagna skóla þannig að þeir hafi meiri seiglu og sveigjanleika með áherslu á jöfnuð, gæði og skýr markmið. Í skýrslu Evrópusambandsins (European Commission, 2021) koma fram svipaðar niðurstöður en þar segir að heimsfaraldurinn hafi leitt í ljós mikilvægi leikskóla sem stuðning við fjölskyldur og samfélagið í heild þó að á sama tíma hafi oft verið litið á leikskólann sem barnagæslu sem þurfti að vera til staðar fremur en mikilvægan þátt í velferð barna.

Rannsóknir (s.s. Egan o.fl., 2021; La Valle o.fl., 2022) sýna að COVID-19 hafði áhrif á þroska og velferð margra barna, meðal annars á málþroska, félagsþroska, samskiptahæfni og hreyfingu, og voru börn í jaðarhópum sérlega útsett fyrir áhrifunum. Margir foreldrar lýstu kvíða barna, einangrun, skapsveiflum og meiri þörf fyrir nánd (Egan o.fl., 2021), og starfsfólk leikskóla sagði leikskólabörnin

tjá óöryggi sitt með því að vera varkárari í hegðun, forðast hluti, staði og samtöl og leita eftir nánari tengslum (Vasileva o.fl., 2021). Foreldrar höfðu margir hverjir jákvæða reynslu af samvinnu við skóla um nám barnanna (Levickis o.fl., 2022) en jafnframt er ljóst að betur hefði mátt huga að upplýsingagjöf til foreldra af erlendum uppruna (Jóhanna Einarsdóttir og Eyrún María Rúnarsdóttir, 2020). Foreldrar fatlaðra barna og/eða félagslega illa staddir foreldrar þurftu einnig meira utanumhald en var í boði (Egan o.fl., 2021; European Commission, 2021). Samskipti með aðstoð tækninnar gengu almennt vel (Chen og Rivera-Vernazza, 2022; Levickis o.fl., 2022) en foreldrar söknuðu samt stuðningsins frá skólanum við að efla þroska barnanna, sérstaklega félags- og tilfinningalegan þroska (Egan o.fl., 2021). Á sama tíma gafst börnum meira svigrúm og tími heima til að leika við systkini, leika sér ein og leika utandyra, og fleiri jákvæðar hliðar má nefna, svo sem að börn sem mættu í leikskólann fengu meira rými og sveigjanleiki í dagskipulagi var meiri (Ingibjörg Ósk Sigurðardóttir og Svava Björg Mörk, 2020).

COVID-19 hafði margvísleg áhrif á leikskólabörn, bæði jákvæð og neikvæð, en eftir stendur að það dró einnig fram gildi leikskóla, fyrir börn, fjölskyldur og samfélagið sem heild, og sýndi fram á hvað gæðaskólastarf getur skipt miklu máli fyrir börnin á krísutímum.

Aðferð

Tilgangur rannsóknarinnar var að fá innsýn í líf leikskólabarna á tímum farsóttar og fylgjast með upplifun foreldra sem tóku þá ákvörðun að halda börnunum heima í samkomubanni. Tekin voru viðtöl við 12 foreldra leikskólabarna en til að fá þátttakendur var notast við sjálfboðaliðaúrtak (e. voluntary response sampling) (Creswell, 2019) og auglýst eftir þátttakendum í rannsóknina á Facebook-hópnum „Mæðratíps“ en hann varð fyrir valinu vegna þess að þar eru foreldrar yngri barna fjölmennir, eða um 26.000 talsins. 15 fjölskyldur lýstu sig reiðubúnar til samstarfs en þrjár fjölskyldur heltust úr lestinni og voru tekin viðtöl við tólf fjölskyldur. Viðtölin voru endurtekin 4 sinnum með 7–9 daga millibili á meðan samkomubann stóð yfir, eftir því hvernig stóð á hjá fjölskyldunum. Fjölskyldurnar höfðu að mörgu leyti líkan bakgrunn; foreldrar voru menntaðir eða í námi, höfðu sterkt bakland, nokkuð örugga atvinnu og voru fjárhagslega ágætlega settar. Í nokkrum af fjölskyldunum voru eldri börn á heimilinu eða búsett á öðrum stöðum.

Viðtölin voru tekin vikulega á tímabilinu 30. mars til 19. apríl 2020 og fylgdi hver rannsakandi fjórum fjölskyldum eftir. Í rannsóknarteyminu er, auk höfunda, Kristín Dýrfjörð sem tók viðtöl við fjórar af fjölskyldunum. Spurningarammi var saminn fyrir þessa rannsókn sérstaklega og sneri að líðan, bæði foreldra og barnanna, samskiptum innan fjölskyldu og utan hennar, þeim björgum sem stóðu fjölskyldunni til boða og hvernig atvinnu var háttað við þessar aðstæður. Spurningar voru endurteknar í síðari viðtölum til að halda fókus á völdum þáttum í samræmi við tilgang rannsóknarinnar. Viðtöl fóru fram í gegnum fjarfundabúnað (Zoom) og voru tekin upp í gegnum þann búnað. Fyrstu viðtöl tóku um 30–60 mínútur en eftir það gjarnan styttri tíma. Eitt viðtal til viðbótar var svo tekið í lok maí þegar neyðarstigi hafði verið aflétt og líf fólks komið í eðlilegra horf. Í öllum tilvikum voru viðmælendur mæður en í örfáum tilvikum voru fedur einnig með í viðtölum, stundum eða alltaf. Vel gat hent að börnin blönduðu sér í umræðuna líka og gaf það á stundum dýpri sýn á viðfangsefnið en hafði um leið áhrif á framgang viðtala hverju sinni. Það er í raun lýsandi fyrir aðstæðurnar sem fjölskyldur bjuggu við, sérstaklega þau sem þurftu að vinna heima við þessar aðstæður.

Viðtölin voru afrituð í ritvinnslu en flutt í xcel til greiningar. Gögnin voru greind samkvæmt sex þrepa þemagreiningu Braun og Clarke (2013). Fyrsta þrep fólst í að lesa öll viðtölin endurtekið yfir og fá góða yfirsýn á niðurstöðurnar frá hverri fjölskyldu fyrir sig. Því næst voru viðtöl grófflokkuð og kóðuð. Þriðja skrefið fólst í að leita að þemum sem smám saman komu fram í gegnum kóðun. Fjórða skref var að yfirfara og sannreyna þemun og að lokum voru þau skilgreind út frá mikilvægi áður en þau voru skráð. Smám saman komu þemun fram og urðu skýrari, þau urðu að lokum fjögur; a) aðstæður og viðhorf foreldra, b) heimilislífið, skipulag og rútína, c) börnin, líðan og viðfangsefni d) foreldrar líta til baka.

Síðferðileg atriði

Farið var eftir lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga (lög um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga nr. 90/2018). Þátttakendur veittu upplýst samþykki fyrir þátttöku í rannsókninni og vinnslu upplýsinga. Til að tryggja trúnað við þátttakendur koma nöfn þátttakenda eða búseta ekki fram og persónugreinanlegum upplýsingum í gögnum er breytt. Einnig er ekki gerður greinarmunur á fjölskyldum eftir búsetu, fjölskyldusamsetningu eða öðrum persónugreinanlegum þáttum.

Niðurstöður gefa innsýn í líf og reynslu umræddra foreldra og barna þeirra en eiga ekki við um öll börn né foreldra. Höfundar gerðu sér grein fyrir að verið var að spyrja þátttakendur um líf þeirra hér og nú og á þann hátt var gengið nærri persónulegum atburðum og upplifunum hins daglega lífs. Þeir höfðu að leiðarljósi að sýna skilning og virðingu (Helga Jónsdóttir, 2013) og gefa svigrúm fyrir aðrar umræður ef þörf var á slíku.

Mikilvægt er að vekja athygli á að fjölskyldurnar sem rætt var við voru tólf talsins og þær höfðu að mörgu leyti sameiginleg félagsleg einkenni og geta því engan veginn endurspeglad aðstæður eða upplifun allra hópa í samfélaginu.

Niðurstöður

Hér er gerð grein fyrir niðurstöðum úr viðtölum við tólf fjölskyldur sem tóku þá ákvörðun að hafa börnin heima í samkomubanni í mars til maí 2020. Niðurstöður eru settar fram í fjórum þemum: Aðstæður og viðhorf foreldra, heimilislífið, börnin, líðan og viðfangsefni og að lokum kafla þar sem fjölskyldurnar líta til baka.

Aðstæður og viðhorf foreldra

Ástæður fyrir því að fjölskyldurnar ákváðu að hafa börnin heima í samkomubanni voru margs konar. Sumar brugðust við tilmælum yfirvalda, aðrar tóku börnin heim til að verja þau smiti og nokkrar höfðu börnin heima vegna þess að í nánustu fjölskyldu voru einstaklingar með undirliggjandi áhættuþætti og því sérstaklega viðkvæmir heilsufarslega: „Ég held að það sé að ganga upp að verja okkur. Það er eiginlega það eina sem skiptir mig máli eiginlega bara akkúrat núna. Það er bara markmiðið. Ég er bara að vinna að því alla daga.“ Á einu heimilinu höguðu aðstæður því þannig að eitt barnið mætti í skóla en hin voru heima. Foreldrar upplifðu mun á líðan þess sem fór í skólann og hinna: „Ég held við hin séum tættari, sem erum heima og erum ekki að halda okkar rútínu, það var eiginlega verra fyrir okkur.“ Hjá annarri fjölskyldu kom fram: „Það tekur á að vera alltaf innilokuð á sömu fermetrunum öll saman.“

Foreldrar unnu flestir heima, alfarið eða að hluta til, og fólk fann fyrir því að missa festuna við það að mæta til vinnu og hitta starfsfélaga. Það var einnig ákveðin pressa á suma foreldra að mæta í vinnuna, sem stundum gat verið flókið þar sem skóladagar barnanna voru skertir. Í öllum tilvikum breyttist heimilislífið umtalsvert, eða eins og einn faðirinn orðaði það: „Öll áhugamál farið út í veður og vind ... fábreyttara líf, bara vinnan og heima og Bónus þess á milli.“

Aðstæður til að sinna vinnu eða skóla heima með börnin voru misgóðar og tók almennt á að finna tíma til að sinna vinnu eða námi án þess að þurfa að hugsa um börnin á sama tíma. Mæðurnar nefndu það sem tiltekin forréttindi að fá rými til þess, eða eins og ein móðirin sagði: „Ég bý svo sem alveg vel, ég get alveg fengið smá næði.“ Að sama skapi tóku þær fram að vinnuveitendur voru sveigjanlegir og sýndu aðstæðum skilning.

Skýrt kom fram að það var raunveruleg áskorun að ná að sinna öllu; vinnu, skóla og daglegum verkefnum. Mæður upplifðu ábyrgð sína gagnvart heimilinu og gat það komið niður á vinnu þeirra, eins og ein þeirra sagði: „Þú veist, það er alveg vinna sem ég þarf að vinna líka.“ Það hafði þau áhrif

að þær sinntu vinnu sinni ekki eins vel og þeim fannst þær þurfa og því upplifðu sumar samviskubit vegna þessa. Fólk tókst á við byrjunarörðugleika og gerði sitt besta til að sameina vinnu og lífið heima með börnin.

Umönnun barna tók mikinn tíma og orku frá foreldrum: „Tíminn bara líður og börnin taka allan tímann og svo er maður þreyttur á kvöldin og svo fer maður bara að sofa. Þannig að maður gerir svo sem ekkert.“ Að mati mæðranna virtist sem vinnuframlagið heima hefði lagst þyngra á þær en feðurna og fram kom í viðtölum við mæðurnar að oftast var lögð áhersla á að eiginmaðurinn næði sínum vinnudegi en mæðurnar báru hitann og þungann af börnunum og heimilislífinu, jafnvel einnig af að passa upp á að feður banananna væru með í daglegu lífi: „Ég reyni að passa að hann [faðirinn] sé ekki bara hér inni, fari út með okkur yfir daginn.“ Einn af feðrunum talaði einnig um það álag sem kona hans bæri, sem væri mikið meira en það sem hann væri sjálfur að takast á við. Tíminn gat hins vegar einnig verið gæðatími og foreldrar átt meiri tíma saman bæði tvö sem og með börnunum: „... við hjónin núna, við höfum bara átt í meiri samskiptum en við höfum átt lengi þar sem við erum bara bæði heima.“ Fleirum varð tíðrætt um þetta: „Þú veist, mamma, mamma, mamma, allan daginn sko þannig að það er líka ágætt að fá aðeins smá, það er ekki pabbi allan daginn, það er bara mamma, mamma, mamma.“ Og önnur móðir sagði: „Ef ég sé bara fyrir mér að megnið af þessu verði bara á mínum herðum, að sinna þeim svona yfir daginn og jöggla vinnu aðeins með.“ Mæðurnar fundu vel fyrir álaginu og meira eftir því sem leið á samkomubannið, og flestar töluðu um aukna þreytu, sérstaklega til að byrja með í faraldrinum. Þrátt fyrir það sýna viðtölin að fjölskyldurnar reyndu að líta jákvætt á aðstæðurnar: „Jú, soldið þreytt stundum, þegar maður er alltaf eitthvað að gera og er aldrei neitt annað en að vera mamma en þetta gengur samt ótrúlega vel.“ Foreldrar gerðu sitt besta og ein mamma dró þetta saman og sagði: „Það er bara að halda haus.“

Þessi tími tók líka á feðurna og ein móðirin sagði um vinnu eiginmannsins heima: „Það gengur kannski þínu erfiðlega að skilja á milli vinnu og heima, hann er líka þreyttur á að vera endalaust í vinnunni.“ Fyrir feður barnanna var heimavinna ekki alltaf þægileg vinnuaðstaða, ekki frekar en fyrir mæðurnar, eins og einn faðir orðaði það:

Þegar ég er heima reyni ég að vinna heima en það gengur ekki alltaf svo vel ... Fer núna í vinnuna, vinn betur þar, maður heyrir allt hér heima, það truflar einbeitinguna, er alltaf með hugann við það sem er að gerast uppi.

Ástandið tók samt á, sérstaklega fyrst, og fólk var áhyggjufullt, jafnvel svo að það missti svefn: „Það voru alveg fjórir dagar sem ég náði kannski að ná að sofa svona þrjá tíma á nóttunni, ég var alltaf að kíkja í símann og gá hvort það væri komið eitthvað nýtt.“ Fleiri upplifðu stress og áhyggjur, bæði vegna þess að margt var nýtt og framandi en ekki síður vegna þess tíminn til að vinna eða sinna námi var takmarkaður með börnin heima.

Áhyggjur foreldra sneru oftast að heilsufari foreldra þeirra og nákominna sem voru jafnvel með undirliggjandi sjúkdóma. Viðtölin sýna þó að fjölskyldurnar fundu yfirleitt leiðir til að auðvelda sér lífið og vinna gegn álaginu. Þær nýttu sér fjarfundabúnað og síma til að hafa samskipti við fjölskyldur og nokkur tóku fram að hafa takmarkað áhorf á fréttir sem leið til að höndla ástandið: „Ég fór aðeins að draga úr að horfa á fréttir, ég þurfti þess alveg á tímabili.“ Fólk lagði fréttatímamann líka af barnanna vegna: „Við erum þínu hætt að horfa á fréttir, á fréttatímamann þegar börnin eru því þetta er alveg ógnvekjandi fyrir þau.“ Og önnur fjölskylda: „Við höfum haft þá stefnu að við horfum ekki á fréttir meðan hann er vakandi eða ekki með útvarp á eða fréttatíma.“ Ákvörðunin um að hafa börnin heima gat hjálpað við að koma ró á hugann og greina má í viðtölunum að þannig varð minni „tætingur“ á fjölskyldulífinu:

Þetta eiginlega lagaðist þegar ég ákvað að taka börnin úr skólanum. Þá bara fór ég að sofa, og svo náttúrulega líka bara, við förum ekkert nema í neyð og ég veit að við erum að fylgja öllum ráðleggingum eins og við getum þannig að það róaði mig þínu.

Niðurstöður sýna að fínþússa þurfti og vinna með ýmsar hliðar daglegs lífs. Þannig komu fram atriði í fyrstu viðtölum sem gátu verið vandamál eins og að skipuleggja daglega rútínu og finna viðfangsefni fyrir börnin, en í síðari viðtölum var ljóst að foreldrarnir höfðu komist að samkomulagi um betri leiðir og úrræði. Líðan fjölskyldnanna var að flestra mati betri eftir því sem leið á samkomubannið þó allir segðust þreyttir á „ástandinu“.

Heimilislífð, skipulag og rútína

Fyrst eftir að samkomubann tók gildi fundu foreldrar þörf fyrir að búa til rútínu eða skipulag sem hjálpaði þeim að halda utan um daglegt líf en gaf um leið börnum ákveðinn stöðugleika og festu:

Við erum alveg með svona smá dagskrá. Við byrjum bara á því að vakna og borða og svo er eiginlega farið bara fljótlega út eftir það og svo tekur við lærdómur hjá eldri börnunum og ég reyni að hjálpa og svo höfum við bara svolítið svona rólegri stund eftir það og svo tekur bara við svona kvöldrútína.

Foreldrar voru sammála um mikilvægi rútínunnar og þess að hafa nóg fyrir stafni til að gefa börnunum stöðugleika:

Auðvitað finnst þeim alveg fúlt að vera svona heima og litlu stelpurnar skilja ekki alveg af hverju þær mega ekki fara á leikskólann en þá finnur maður eitthvað annað til að dreifa huganum, hafa nóg fyrir stafni, hef þær með.

Fjölskyldur fundu sér allar ný áhugamál eða efldu þau sem fyrir voru, en áberandi var að þær leituðu í athafnir þar sem allir gátu tekið þátt í, eins og að spila saman eða horfa á kvikmyndir. Regluleg útivera og gönguferðir voru víðast hluti af skipulaginu, sem og fastir matar- og svefntímar:

Við förum alltaf út einu sinni á dag, við gerum það alltaf um helgar, förum alltaf út einu sinni á dag sama hvaða ... og við munum reyna að halda þannig rútínu og við höldum alveg rútínu með svefn og svona, fasta matmálstíma og svona.

Fleiri þættir skiptu þó máli, eins og kom fram hjá einni fjölskyldunni: „Við erum með garð hérna og þetta er þvilkur lúxus sko. Að geta bara sest út.“ Önnur sagði: „Það er eiginlega bara auðveldara fyrir okkur að vera að gera eitthvað úti heldur en að vera að reyna að finna eitthvað því að þeim leiðist, sérstaklega þessum yngsta.“ Þriðja fjölskyldan var þakklát fyrir að eiga dýr en á heildina litið var töluverð vinna að halda í rútínuna:

Auðvitað er þetta þreytandi, það er þreytandi að vera bara við, og maður er alltaf að berjast við að það verði ekki of mikið sjónvarpsgláp og nú er beðið um teiknimyndir allan daginn þannig að það er kannski bara hvernig maður á að tækla næstu vikurnar heima, ég hef meiri áhyggjur af því. Ég held að það sé ekkert mál að ná síðan aftur takti þegar þetta er búíð, það eru meira áhyggjur af því hvernig maður tæklar að líða sæmilega á meðan þetta stendur [yfir].

Útivera skipti alla viðmælendur miklu máli. Sumir fóru í gönguferðir með það að markmiði að leita að böngsum í gluggum, en fólk var hvatt til að setja bangsa í glugga í þeim tilgangi að vekja áhuga barna í gönguferðum: „Honum finnst þetta rosa gaman.“ Bangsarnir gátu virkað hvetjandi til útiveru og vöktu auk þess gleði hjá þeim sem áttu leið hjá þannig glugga.

Útivera gaf líka möguleika á að skipta fjölskyldunni upp þannig að allir væru ekki alltaf heima á sama stað: „Við erum dugleg að splitta okkur upp, til dæmis að fara í kvöldgöngu með þau eldri, reyna að vera ekki alltaf öll saman öllum stundum.“ Í þeim tilvikum sem fólk þurfti að vera í einangrun þótti því erfiðast að geta ekki farið út með börnin og leyft þeim að hreyfa sig.

Í miðju samkomubanni voru páskar, fjölskylduhátíð sem dró fram einangrun fjölskyldna. Foreldrar lögðu mesta áherslu á að tryggja líðan barna sem best en um leið sína eigin og gera sitt besta til að njóta augnabliksins. Ein móðirin sagði: „Mér finnst eiginlega mesta áskorunin vera að halda kvíðanum í lágmarki hjá öllum börnunum ... o reyna að bara njóta saman og lifa í núinu eiginlega.“ Það gat hjálpað að horfa ekki of langt fram á við, eins og kom fram í þessu svari: „[Það] kemur okkur svolítið áfram ... að vera ekkert endilega að hugsa um hvað við ætlum að gera á morgun, eða jafnvel ekki einu sinni í kvöld heldur, við erum að gera þetta núna.“ Í viðtölunum kom vel fram hve lausnamiðaðar fjölskyldurnar voru er snýr að því að gera sér dagamun með börnunum eða til að stytta daginn eins og með því að baka saman, fara í fjöruferðir, fönndra eitthvað fyrir afa og ömmu til að senda í pósti og nota Messenger eða annan fjarfundabúnað til að tala við ættingja í mynd: „Stundum taka þau símann með sér og fara með ömmu í göngutúr og hlaupa um húsið. Amma segist þá vera með sjóveiki.“

Skipulag skipti máli en þessi tími var gefandi á margan hátt, eins og ein móðirin sagði:

Mér finnst þetta ótrúlega notalegur tími líka, við svona saman, eigum meiri gæðastundir, hér var alltaf mikið svona ... æfingar, skóli og allt, en núna er maður búin með verkin um hádegi, nema maðurinn minn hann er auðvitað að vinna, og þá getur maður gert eitthvað. Viðhorfin skipta miklu máli.

Niðurstöðurnar sýna að samkomubannið hafði mikil áhrif á allt heimilislífið en skipulag og það að líta björtum augum á tilveruna þrátt fyrir erfiða tíma hjálpaði við að gera tilveruna léttari.

Börnin, líðan og viðfangsefni

Það gat verið erfitt fyrir börnin að skilja ástandið en foreldrar sögðu að skýringar þeirra nægðu til þess að róa börnin og það var auðveldara eftir því sem börnin voru yngri:

Það var erfitt að skilja af hverju þeir megji ekki fara í heimsóknir, erfitt að skilja að þeir mega ekki fara til ömmu og afa og bara heimsækja nágrannana, búum í fjölbýli og þeir sjá nágrannana bara úti og skilja ekki af hverju þeir megji ekki hlaupa út og hitta þá.

Börnum leið almennt vel að mati foreldranna: „Þeir eru bara alltaf glaðir, skiptir eiginlega ekkert máli hvað við erum að gera. Þeir eru bara glaðir með leikskólann og voru glaðir að vera heima og ... bara glaðir sko.“ Samskiptin heima voru jafnframt betri en foreldrar þorðu að vona:

Já, þau eru lygilega góð sko en við erum kannski líka svolítið að vinna í því að reyna að hafa þau góð. En ég bjóst kannski við systkinaerjum þínu, en þau hafa frekar bara verið að reyna að leika sér saman. og já, þau eru bara frekar góð, eins og er, er á meðan er.

Foreldrar fundu að börnin sýndu meiri umhyggju hvert fyrir öðru og léku sér meira saman, líka systkini á ólíkum aldri: „Þeir eru náttúrulega alveg, saman eins og blóm. Hann alveg elskar bróður sinn rosa mikið og svona hefur svona reynt að leika við hann. Eins mikið og það er hægt.“

Þegar leið á samkomubannið sáu foreldrar fleiri dæmi um áhrif ástandsins á leik og umræðuefni barnanna og sum urðu upptekin af því sem þau ætluðu að gera þegar COVID-19 létti tökin, eða eins og eitt barnið sagði, og var orðið upptekið af:

Þegar kórónuveiran er búin, þá ætla ég að bjóða þessum í heimsókn, þegar kórónuveiran er búin þá langar mig að leika við þennan eða fara heim til þessa og svoleiðis. Hún er bara þriggja ára, ... en hún svona svolítið enn þá, er kórónuveiran búin núna?

Niðurstöður sýna að aldur barna skipti máli á fleiri sviðum. Foreldrum með börn yngri en þriggja ára þótti auðveldara að takast á við að vera með börnin en foreldrum eldri leikskólabarna. Móðir þriggja ára barns sagði: „Ef ég segi að allt verði í lagi, þá trúir hún því að allt verði í lagi,“ og móðir tveggja ára

barns orðaði sama viðfangsefni með eftirfarandi hætti: „Fyrir þennan aldurshóp, fyrir þessi smábörn, þá hefur þetta engin áhrif nema bara meiri mömmutími.“ Það gat því verið lán í óláni að eiga ung börn í samkomubanninu:

Mér fannst ég vera svolítið heppin að vera með svona lítil börn. Af því að til dæmis grunnskólabörn sem að þurfa meira, þurfa vini sína og eru í meiri hættu á að missa tengsl eða einangrast á vissu tímabili. Ég finn mjög mikið til með þessum krökkum og ég finn mjög mikið til með framhaldsskólanemum sem fengu ekki að klára annirnar sínar í félagsskap við vini sína.

Foreldrar yngstu barnanna urðu líka oftast varir við læknisleik og yngstu börnin virtust meira upptekin af að passa upp á handþvott og sprittun, en almennt voru börnin í nokkuð góðu ástandi:

Það er enginn munur, það var enginn pirringur, engin þreyta, ég sé ekkert á þeim að, þú veist, ég held þeim hafi bara fundist þetta vera langt og gott vetrarfrí og svo eru þeir bara mættir. En nú er líka bara, ég held það hjálpi líka til að nú er búið að vera yndislegt veður og þeir eru bara úti á leikvelli að njóta sín.

Dagarnir gátu verið langir og oft tilbreytingarlausir en vel kom fram í viðtölunum að foreldrarir voru mjög meðvitaðir um líðan barnanna og að gera dagana jákvæða fyrir þau þó stundum gæti það verið strembið, en þá þurfti oft ekki mikið til að svo andrúmsloftið yrði léttara. Ein móðir lýsti þessu vel: „Stundum þarf maður bara að hlamma sér niður á gólfið hjá þeim og fara í einhvern ímyndunarleik þó þeir séu tveir. Dagarnir eru svona.“

Nokkrir foreldrar nefndu að þeir sæju ákveðnar framfarir eða jákvæðar breytingar í þroska barnanna sinna. Einnig nefndu sumir að þeir nýttu tímann til að vinna með eitthvað sem hefði mátt bæta fyrir. Til dæmis vann ein móðir markvisst að því að finna lausn á svefnvanda barns síns og aðrir sáu börnin verða sjálfstæðari og duglegri við að hjálpa til við heimilisstörfin, sérstaklega þar sem eldri börn voru einnig á heimilinu:

Við notum tímann til að gera margt [með börnunum], læra að labba, hætta að láta yngsta barnið drekka á nóttunni og svona. Ég sé líka mikinn mun á henni [eldra barnið 3 ára], hún er orðin svo dugleg að tala, talar núna í heilum setningum, segir sögur stundum og leikur sér til dæmis að allir séu á spítala og er mjög dugleg að segja öll orðin.

Já, framfarir hjá stelpunni með að tala og líka drengnum, farinn að tala meira og gera fleiri hljóð og hann er farinn að leika meira með systur sinni og þau leika meira saman. Þau tala meira saman og aðstoða hvort annað.

Ég læt þau eldri vera dugleg að hjálpa til, þau fara út með yngri systkini og þau sjá um alla kaffitíma, leggja á borð og ganga frá, þau passa meðan við förum í búðina. Þetta drepur líka tímann. Þau hafa smá ábyrgð ... þau eru alltaf með sín hlutverk í sinni rútínu en erum aðeins að auka það núna að þau séu aðeins að gera meira og við getum þá slakað á.

Foreldrar höfðu margt á sinni könnu en höfðu þarfir barnanna í fyrirrúmi. Margir völdu að takmarka skjááhorf og tölvunotkun og nýta tímann frekar í leiki og skapandi verkefni, eins og að mála steina, gera trölladeig, mála myndir og teikna, en slíkt hafði að mati margra viðmælenda jákvæð áhrif á alla í fjölskyldunni. Einnig var það að lesa fyrir börnin fastur punktur í tilverunni og/eða að þau hlustuðu á sögur eða tónlist: „Við hlustum mikið á tónlist, dönsum mikið, tókum danspartý í eldhúsinu.“ Samveran þjappaði fjölskyldunni saman og sumir töluðu um þakklæti fyrir að fá þennan tíma með börnunum sínum.

Litið til baka

Í lok samkomubannsins litu foreldrar til baka og voru sammála um að upplifunin væri á heildina litið ágæt. Fjölskyldurnar voru mikið saman, það hægðist á öllu og þau fundu leiðir til að láta hlutina ganga upp. Að sama skapi voru þau glöð með að sjá fyrir endann á samkomubanninu, að geta sent börnin í skólann og leyft þeim að hitta vini sína, og sjá fram á að fjölskyldulífið félli í fyrra horf. Ein móðirin sagði: „Ég á engar slæmar minningar frá þessu eða neitt. Við vorum bara mikið saman, við spörudum fullt af pening, við vorum ekki að fara neitt og kaupa neina vitleysu, [bara] nauðsynjar.“ Foreldrum leið almennt vel, það átti einkar vel við sum barnanna að vera heima og það eitt og sér hafði jákvæð áhrif á aðra fjölskyldumeðlimi, en foreldrar kunnu einnig að meta að hafa meiri tíma með börnunum sínum: „Mér fannst bara æðislegt að fá meiri samveru með börnunum og fjölskyldunni en neikvæða var kannski að geta ekki haft samskipti við nánustu ættingja, eins og foreldra okkar og systkini.“ Önnur móðir sagði: „Já, maður svitnaði aðeins við tilhugsunina að vera öll svona heima, en þetta gekk alveg samt, betur en ég þorði að vona.“

Fólk vildi nýta þær lausnir sem samkomubannið hafði í för með sér og reyndust þeim vel, svo sem að fara ekki með börnin í búðina, fá vörur sendar heim og almennt vera meira heima. Foreldrunum þótti tíminn sem þeir höfðu með börnunum dýrmætur. Ein móðirin sagði: „Ég fékk að vera svo mikið með börnunum mínum og mér finnst erfitt að vera svona mikið frá börnunum mínum.“ Fleiri tóku undir það: „Þá þykir mér ofbøðslega vænt um það að hafa fengið tækifæri sem ég mun örugglega aldrei fá á ævinni,“ og feður tóku í sama streng: „Ómetanlegur glæðningur sem fylgir því að vera með svona börn – alger draumur þó þetta sé mikið stúss með börnin þá er þetta ómetanleg þessi gleði sem þau gefa manni.“ Allir voru sammála um að þegar horft var til baka hefði þetta verið ágætur tími á margan hátt og það að „bara vera heima og slaka á með sína rútínu“ var notalegt og dró úr daglegu stressi:

Að sjálfsögðu var þetta líka notalegur tími, við vorum mikið saman, baka og fara út saman og fönndra og þannig sem er ekki endilega það sem maður er að gera alla aðra daga vanalega, því þá er allt annað í gangi, skóli, æfingar og fleira. En þetta að vera ekki á þönum allan daginn, það var ótrúlega þægilegt en þetta var öðruvísi krefjandi.

Flestir voru mjög fegnir því þegar samkomubanninu lauk en nefndu að þeir ættu jafnvel eftir að sakna þessa tíma: „Auðvitað á maður, þegar lengra líður eftir að sakna þess þegar maður er alveg að drukkna í verkefnum – bara oh ... man núna þegar maður var bara heima í 6 vikur ... og bara nutum þess að vera með hvert höðru.“ Fyrir nokkra gat það verið erfitt að fara aftur í gömlu daglegu venjurnar þó það kæmi ekki fram hjá meirihluta viðmælenda: „Það er auðvitað áskorun að koma sér aftur í rútínu, erfitt að mæta aftur á fullu í leikskóla og fótbolta.“ Foreldrar nefndu bæði það að mæta aftur á fullu í vinnu á vinnustað og að fara aftur með börnin á æfingar fyrir utan leikskólatímann. Almenn ánægja var samt hjá börnunum að mæta aftur í leikskólann.

Foreldrar höfðu takmarkaðar áhyggjur af langtímaáhrifum COVID-19 á þeirra eigin börn en voru meðvitaðir um möguleg áhrif á börn sem búa við aðrar aðstæður, svo sem börn sem kljást við kvíða:

[Börnin mín] eru svo flink í að aðlagast aðstæðum ... ég er svona aðallega að hugsa um börn sem hafa svona kvíða og eru hrædd um ættingja eða, og ég er svolítið að spá í hvort það hafi setið í einhverjum börnum ... jú auðvitað ... einhver börn sem ... sem búa við einhverjar ömurlegar aðstæður, þetta hefur örugglega áhrif á þau börn, því miður.

Viðmælendur virtust meðvitaðir um að þó þeirra fjölskylda sigldi nokkuð lyngnan sjó í gegnum samkomubannið væri sú ekki raunin í öllum fjölskyldum. Niðurstaðan er sú að samfélagið, og þá ekki síst skólarnir, leika mikilvægt hlutverk í að minnka áhrif af aðstæðum eins og sköpuðust í COVID-19 á jaðarsetta hópa.

Það er vel við hæfi að enda á tilvitnun í einn viðmælandann:

Ég held að við munum taka með okkur að við stóðum þetta af okkur sem fjölskylda og við vorum þéttari eftir en áður. Ég kynntist börnunum mínum þínu öðruvísi heldur en ég hef þekkt þau áður, ég sá aðra hlið svona eins og þegar við vorum að, þú veist í skólanum og þessi litli þaut áfram í málþroska og þannig að það er ýmislegt gott sem kom út úr þessu ... það var ekkert slæmt sem kom fyrir okkur, við misstum engan og þekkjum engan sem hefur veikst og við bara urðum svona svolítið þéttari.

Fjölskyldurnar tólf voru á góðum stað í lok samkomubannsins og litu björtum augum fram á veginn en samt kom fram dálítill kvíði um að allt gæti aftur snúist til verri vegar, og átti það sérstaklega við um þær fjölskyldur þar sem voru börn eða aðrir fjölskyldumeðlimir með undirliggjandi sjúkdóma.

Samantekt og umræða

Í greininni hefur verið fjallað um rannsókn sem snýr að reynslu og upplifun foreldra leikskólabarna þegar samkomubann var í gangi á tímum COVID-19 árið 2020. Hér verður leitast við að svara rannsóknarspurningunni um hvernig fjölskyldurnar tókust á við þær áskoranir að vera heima með leikskólaborn, draga fram hverjar þær voru og hvað reyndist vel.

Faraldurinn hafði að mati foreldranna töluverð áhrif á daglegt líf og álag í fjölskyldum var oft mikið en samt viðráðanlegt, eins og niðurstöðurnar sýna. Fólk vandist þeim veruleika sem það þurfti að búa við, fann leiðir til að láta hlutina ganga upp og gerði það besta úr því sem það hafði í höndunum. Að hafa börnin heima gerði það að verkum að nokkrir af foreldrunum fundu fyrir að erfiðara var að halda í rútínuna og fjölskyldan var „tættari“. Hér má sjá tengsl við það sem Mutch og Romero (2022) segja að við slíkar aðstæður sé einmitt þörf á að leggja áherslu á rútínuna, en eins og flestir þekkjja þá er rútína oftast það fyrsta sem dettur út þegar eitthvað breytist innan fjölskyldna. Eftir því sem tíminn leið má sjá að fjölskyldurnar voru úrræðagóðar við að koma sér upp nýrri rútínu heima fyrir og finna leiðir til að láta dagana ganga vel og var hagur barnanna ávallt í fyrirrúmi.

Það kom skýrt fram í niðurstöðunum að mæðurnar báru yfirleitt hitann og þungann af að hugsa um heimilið, koma með nýja rútínu fyrir alla og sjá um börnin. Þetta er í samræmi við rannsóknir erlendis um hlutverk mæðra á tímum COVID-19 sem oftast en ekki báru hitann og þungann af heimilislífinu (Andrew o.fl., 2020; Del Boca o.fl., 2020; La Valle o.fl., 2022). Þessar niðurstöður eru einnig í samræmi við svokallaða þriðju vakt sem Andrea Sigrún Hjálmsdóttir og Valgerður S. Bjarnadóttir (2021) benda á að sé oft hin ósýnilega og vanmetna tilfinningatengda vinna kvenna heima fyrir. Í viðtölunum kom fram að mæðurnar voru oft mjög þreyttar og ætla má að margt sem þær „þurftu“ að gera geti verið skilgreint sem hin ósýnilega vinna heima fyrir.

Í samkomubanninu voru settar reglur sem höfðu í för með sér ýmsar takmarkanir í skólastarfi og afþreyingu sem hafði áhrif á daglegt líf fjölskyldna. Þegar rýnt er í niðurstöðurnar má greina að almennt var utanaðkomandi stuðningur eins og í formi ráðgjafar eða fagaðila enginn og ekkert kom fram um að fjölskyldurnar hefðu leitað sér aðstoðar utan heimilis fyrir utan lækniþjónustu. Hér má velta fyrir sér hvort aðgengi að slíku hafi verið nógu vel sýnilegt á Íslandi fyrir barnafjölskyldur. Erlendar rannsóknir (Egan o.fl., 2021; European Commission, 2021) benda til þess að þörf hafi verið á betri aðstoð og upplýsingagjöf fyrir margar fjölskyldur og má ætla að svo hafi einnig verið hér á landi (Jóhanna Einarsdóttir og Eyrún María Rúnarsdóttir, 2020). Í þessu samhengi má líta til kenningar Bronfenbrenners (1979, 1986) um samspil einstaklinga og umhverfis og hvernig utanaðkomandi atriði, eins og breytingar á vegum ríkisvaldsins og/eða sveitarfélaga, hafa áhrif á fjölskyldur eins og sjá mátti í samkomubanninu, t.d. með takmörkunum er sneru að skóla, tómsundum og samneyti við vini og vandamenn en allar ákvarðanir hrísluðust meira eða minna inn á milli kerfa (Atiles o.fl., 2021). Egan og Pope (2022) benda á mikilvægi þess að kerfin tali saman og að samræma þurfi flæði á milli kerfa til að tryggja velferð barna og stuðning við barnafjölskyldur (European Commission 2021; Levickis o.fl., 2022). Í orðum foreldra mátti vel greina þessi áhrif og eins og fyrr segir hafði

Það áhrif á rútínubundið líf fjölskyldunnar sem mótaðist fyrir COVID-faraldurinn mikið af skóla og tómstundum barnanna. Faraldurinn hafði því margþætt áhrif á fjölskyldurnar og þættir sem áður voru aðskildir tvinnuðust saman. Þannig urðu t.d. mörkin óljósari á milli vinnunnar heima, skóla og heimilislífs (Frankel og Sampige, 2022).

Samveran þjappaði fjölskyldunum hins vegar saman að þeirra mati og má leiða að því líkum að það hafi m.a. verið vegna þess hversu úrræðagóðar mæðurnar voru í að finna margs konar skapandi athafnir og leiki fyrir börnin. Má greina mikla virkni hjá þeim við að gera samkomubannið að jákvæðri reynslu fyrir þau og fjölskylduna í heild. Hér má leiða að því líkum að velferð barnanna í þessari rannsókn hafi verið alfarið í höndum foreldranna en samkvæmt Cowie og Myers (2021) leika foreldrar mikilvægt hlutverk í að styðja börn í gegnum erfiða tíma. Að sama skapi getur skólinn verið mikilvægur gríðastaður, t.d. fyrir þau börn sem ekki hafa sama atlæti og stuðning heima fyrir og þau börn sem þessar fjölskyldur áttu. Allir foreldrarnir mátu það sem svo að börnunum liði almennt vel en jákvæð fjölskyldutengsl sem komu fram í viðtölunum gefa einnig vísbendingar um góða velferð barnanna samkvæmt Statham og Chase (2010).

Mikilvægi rútínu, útiveru og góðs skipulags var einkennandi hjá öllum fjölskyldunum, sem var að þeirra mati nauðsynlegt til að halda öllu gangandi, en viðtölin sýna að fjölskyldurnar voru flestar mjög einangraðar í samkomubanninu eins og ætla má að hafi verið um flesta á þessu tímabili. Gott skipulag gaf börnunum ró og öryggi og gerði dagana einnig einfaldari fyrir foreldrana. Þetta fellur að því sem fram kom hjá Mutch og Romero (2022) um mikilvægi rútínu og tengsla innan fjölskyldna. Vel er hægt að sjá að þessi reynsla um mikilvægi rútínu og góðs skipulags ásamt útiveru og uppbyggjandi tengslum innan fjölskyldu gæti nýst sem leiðbeinandi afl síðar, ef og þegar upp koma svipaðar aðstæður í þjóðfélaginu.

Ekki var hægt að greina í orðum foreldranna að andlegri heilsu barnanna hefði hrakað eins og aðrar rannsóknir um COVID-19 og áhrif á börn hafa gefið vísbendingar um (Ding o.fl., 2022). Mikilvægt hlutverk leikskólans í daglegu lífi fjölskyldnanna kom hins vegar vel fram hjá foreldrum og það breytti miklu að geta farið aftur í leikskólann jafnvel þó dagurinn væri skertur. Börnin söknuðu leikskólans, samverunnar við vini og þess sem skólastarfið hefur almennt upp á að bjóða. Vel sjá í orðum flestra að sum barnanna upplifðu óöryggi og aukna viðkvæmni, sem meðal annars kom fram í óróleika, úthaldsleysi eða spurningum um faraldurinn. Hér er hægt að draga þá ályktun að þessar snörpu breytingar á rútínu barnanna, sem fólu m.a. í sér að fara ekki í skólann og hitta vinina, og í svo langan tíma, hafi getað skapað þetta óöryggi þar sem fyrirsjáanleiki hins daglega skipulags breyttist. Þetta er í samræmi við það sem sést hefur í fleiri rannsóknum um áhrif COVID-19 á leikskólaborn en ung börn geta upplifað ákveðna ógn við aðstæður sem þau þekkja ekki (Chambers o.fl., 2022; Clarke o.fl., 2021; Egan o.fl., 2021; Vasileva o.fl., 2021). Ætla má að virkni foreldranna og tengsl við börnin hafi haft mikið að segja við að draga úr þessari líðan og upplifun barnanna. Einnig voru ákveðin rólegheit fólgin í að vera heima, sem foreldrarnir upplifðu sem jákvætt og þá hefur það áhrif á börnin líka. Fjölskyldan þurfti ekki að vera á þeytingi í vinnu og tómstundir sem og að gæðatími með börnunum var foreldrum mikilvægur og þeir töluðu um að kynnast börnunum jafnvel betur. Sjá má samhljóm við margt af því jákvæða sem fjölskyldurnar nefndu við rannsóknir um COVID-19 tímabilið, en þar kemur að gæðatími með fjölskyldunni er dreginn fram sem mikilvægur jákvæður þáttur sem og rólegheitin sem fylgdu þessu tímabili (Cornell o.fl., 2022; Williams o.fl., 2021).

Að mati foreldra voru börnin dugleg að leika sér og sáu nokkrir foreldrar framfarir í leik barnanna hvað varðar lengd og áhuga, en sambærilegar niðurstöður hafa komið fram sem jákvæður þáttur í öðrum rannsóknum um börn á COVID-19 tímanum (Egan o.fl., 2021). Einnig var athyglisvert að sjá að skjátíminn fór minnkandi eftir því sem leið á samkomubannið og leikur og aðrar athafnir voru frekar í fyrirrúmi. Í erlendum rannsóknum hefur komið fram að skjátími varð meiri hjá mörgum börnum á leikskólaaldri og matarvenjur og svefn verri (Chambers o.fl., 2022; Clarke o.fl., 2021; Ding o.fl., 2022; Egan o.fl., 2021). Þessi reynsla er ekki í samræmi við upplifun foreldranna í þessari rannsókn og ætla má að úrræði foreldra og þá sérstaklega mæðranna hafi haft þar mikið að segja. Einnig má leiða að því líkum að rólegheit og meiri tími heima fyrir hafi skapað aðstæður sem eru

börnum góðar, m.a. til að þróa leikinn og vera meira skapandi en þegar minni tími er til slíks í fjölskyldum dags daglega.

Hafa ber í huga að viðmælendur voru að mörgu leyti einsleitir hópur og því ekki hægt að draga ályktun um að sama hafi verið uppi á teningnum í öllum fjölskyldum. Þrátt fyrir að allt hafi gengið vel þá voru fjölskyldur með áhyggjur af ýmsu og óvissan snerti þær jafnt og alla aðra á þessum tímum. Fyrst eftir að samkomubann var sett töluðu allir foreldrar um að vera kvíðnir og áhyggjufullir og áhyggjurnar sneru að heilsufari langveikra barna þeirra, foreldra þeirra og annarra nákominna. Um það leyti sem sá fyrir endann á banninu var léttara yfir fólki, það horfði til baka með bjartara hugarfari og gat tekið lærdómsríka reynslu út úr þessu undarlega tímabili.

Lokaorð

Margt jákvætt er snýr að samkomubanninu kom fram í viðtölunum og má þar fyrst nefna samheldni foreldra og barna og upplifun þeirra af að eiga meiri tíma með börnunum, en margir töluðu um að hafa kynnst börnum sínum betur og á annan hátt en áður. Velferð barnanna var greinilega í fyrirrúmi hjá fjölskyldunum en þar hafa góð fjölskyldutengsl mikið að segja. Meiri ró fylgdi fjölskyldulífinu en áður og greina mátti að samkomubannið var fjölskyldunum á margan hátt gott. Viðtölin sýndu ekki fram á markvissar ráðleggingar frá leikskólanum um velferð barnanna á þessum tímum, en draga má þá ályktun af orðum foreldranna að ráðgjöf eða spjall við einhvern fyrir utan fjölskylduna hefði getað létt áhyggjur og styrkt foreldrana í krefjandi aðstæðum. Á erfiðum tímum þar sem foreldrar þurfa að takast á við nýjar og jafnvel óþekktar áskoranir, eins og var á tímum samkomubannsins, hefði því mátt sjá aukið vægi leiðsagnar leikskólakennara eða annarra ráðgjafa við foreldra. Sérstaklega þarf að horfa til þeirra sem eru í viðkvæmri stöðu t.d. vegna fötlunar, veikinda sem og foreldra barna af erlendum uppruna, eins og rannsóknir hafa bent á að þörf sé á (Adegbeye o.fl., 2021; Jóhanna Einarsdóttir og Eyrún María Rúnarsdóttir, 2020; Jones o.fl., 2020).

Að mati höfunda þá sýndir faraldurinn ljóslega að leikskólinn þarf að geta tekist á við ógn og áföll í þjóðfélaginu með velferð barna í huga og vera styðjandi þáttur í lífi barnafjölskyldna. Til þess að svo geti orðið þarf samfélagið að búa vel að skólastiginu og starfsfólki þess. Í skýrslu Evrópusambandsins (European Commission, 2021) kemur fram að tilhneiging hafi verið til að líta á leikskólann sem barnagæslu, nauðsynlega fyrir foreldra í framvarðasveit, og sem leið til að halda samfélaginu gangandi. Segja má að þetta viðhorf hafi verið ríkjandi hér á landi í gegnum faraldurinn og að mati höfunda má greina að það sé víða til staðar óháð faraldri. Faraldurinn sýndi betur en áður að leikskólinn skiptir miklu máli og að mikilvægt sé að börn eigi alltaf kost á gæðaleikskóla (La Valle o.fl., 2022). Að sama skapi er brýnt að samfélagið og leikskólastarf taki mið af þörfum barna fremur en kröfum atvinnulífsins, sem einkennist oftast en ekki af hraða og oft löngum vinnudegi foreldra. Hægt er að taka undir orð Jalongo (2021) sem bendir á að draga megi þann lærdóm af COVID-19 faraldrinum að setja þurfi menntun og umönnun allra ungra barna í forgang á alþjóðavettvangi.

Þegar foreldrar litu til baka á samkomubannið þá var það með jákvæðum augum, það hægðist á öllu og þeir fundu leiðir til að láta hlutina ganga upp. Samveran með fjölskyldunni var þeim sérlega mikilvæg og rólegheitin sem fylgdu heimilislífinu þó alltaf hafi verið nóg að gera en það var þá á annan hátt en áður. Nokkrir foreldrar töldu að þeir myndu sakna þessa tíma sem gaf þeim svigrúm til að vera meira með börnunum og trappa niður hraða lífsins. Þetta leiðir hugann að því hvaða lærdóm samfélagið eigi eftir að draga af faraldrinum og óhætt að segja að mörg teikn séu á lofti er snúa að barnafjölskyldum um að þessi lærdómur um velferð ungra barna sé ekki hafður í fyrirrúmi nú þegar hraðinn í samfélaginu vex ásamt aukinni hagsæld og afleiðingar og áhrif COVID-19 jafnvel að gleymast.

Í reynslu foreldranna í þessari rannsókn felst lærdómur sem íslenskt samfélag getur tekið með sér inn í framtíðina, það er að foreldrar þurfa tíma til að vera meira með börnum sínum og börn þurfa tíma til að vera heima í rólegheitum í skapandi leik og iðju með fjölskyldunni.

Being at home with children during the restriction on public gathering during COVID-19: the experiences of parents of preschool children

The public gathering restriction was first imposed in Iceland in March 2020. Special regulations were set for schools; colleges and universities were closed, and distance learning was almost exclusively used. Preschools and elementary schools were kept open but had to follow certain rules. However, the government encouraged parents to keep their children at home if possible. The rapid spread of COVID-19 had triggered a state of emergency that was a matter of international concern, i.e., regarding various challenges to the physical and mental health of people around the world. These restrictions were not eased until May of the same year. The ban on gatherings made an impact on various aspects of life: people had to work from home as much as possible and some parents made the decision to keep their children at home as well, e.g., due to epidemic prevention or underlying illnesses. This led to families being isolated for several weeks. Society is built on interacting systems, which changed because of COVID-19. Families and children had to adapt quickly to the changes that took place, often with limited information, while at the same time they had little influence on external factors related to the epidemic itself. Families were in a unique situation that no one had foreseen, but the gathering restriction had great impact on children's schoolwork, parents' work, leisure time and spending time with friends and relatives.

The research presented here focuses on the well-being of young children during the time of COVID-19, when most of society was locked down and schooling changed for most children. Qualitative research was used where interviews were carried out with 12 families of preschool children. The interviews were conducted between March and May 2020, with each of the three researchers following four families. Four interviews were conducted with each family.

The study explores what the parents thought important to consider during these weeks, regarding challenges, solutions at home in everyday life, and how it was to deal with these challenges. The role of the preschool was also examined and what effect preschool closures, or absence from school, had on the children. At the same time, the parents looked ahead and underlined what could be learned from the experience regarding the well-being of children both today and in the future.

The results show that the epidemic had a significant influence on the families, even though the parents considered the impact on the children to be minor. Family life changed in many ways, but the parents agreed that routine and a well-defined daily structure were greatly important, as well as having enough activities for the children, including outdoor activities, but play and creative activities were also a big part of everyday life. The majority of the parents said that this time had given them the opportunity to get to know their children better and, in many ways, it was good to be able to reduce external stimuli, even though at the same time the families were worried about the coronavirus situation and the well-being and health of family members and other relatives.

The results of the study highlight that there was a lot of stress in each family during these times. However, the resources and cohesion of the families made this experience easier to bear, and it was even possible to look back on this time in a positive way. The study also shows that support from schools or other professionals should be more accessible, as some of the families felt quite isolated. That could indicate the need for someone outside the family to share worries with, especially when facing surrounding threats and with intensified stress. Here, the kindergarten could be seen as a more supportive entity for parents, especially those in a vulnerable situation. The epidemic highlighted the value and importance of preschool, and that children should always have access to quality kindergarten and enjoy stability in everyday life with their well-being placed first.

Key words: preschool children, parents, families, ban on social gatherings, COVID-19

Um höfunda

Anna Elísa Hreiðarsdóttir (annaelisa@unak.is) er lektor við Kennaradeild Háskólans á Akureyri. Hún brautskráðist frá Fósturskóla Íslands árið 1990 sem fóstura, lauk B.Ed.-gráðu frá Háskólanum á Akureyri árið 2000 og M.Ed.-prófi sex árum síðar frá sama skóla. Anna Elísa starfaði um árabil sem leikskólalastjóri, aðstoðarleikskólalastjóri og deildarstjóri í leikskóla. Rannsóknir hennar og þróunarverkefni snúa meðal annars að foreldrasamstarfi, jafnrétti, starfi með elstu börnum leikskólans og tölum og tækni í leikskólastarfi þar sem skapandi starf og leikur er í fyrirrúmi.

Jórunn Elíadóttir (je@unak.is) er dósent við Kennaradeild Háskólans á Akureyri. Hún er leikskólakennari og sérkennslufræðingur (cand.paed.spec) frá Noregi og starfaði á árum áður sem leikskólasérkennari, sérkennari og sérkennsluráðgjafi í grunnskólum. Hún lauk doktorsprófi frá Worcester University árið 2002. Kennslu- og rannsóknarsvið hennar eru menntun án aðgreiningar, sérkennslufræði, leikskólafræði og málefni er varða ættleidd börn.

About the authors

Anna Elísa Hreiðarsdóttir (annaelisa@unak.is) is an assistant professor at the Faculty of Education, University of Akureyri, Iceland. She graduated as a kindergarten teacher in 1990, holds a B.Ed. degree in preschool teaching (2000) and has a teacher certificate in pre- and compulsory schools. She completed an M.Ed. degree with emphasis on school leadership and management from the University of Akureyri (2006). Anna Elísa has experience as a preschool teacher and principal. Her research focuses on preschool and young children; play, creativity and computers and technology, but also gender in preschool settings.

Jórunn Elíadóttir (je@unak.is) is an associate professor at the Faculty of Education at the University of Akureyri. She is an early childhood teacher, studied special education in Norway (cand.paed.spec) and completed a PhD in special education from Worcester University, UK, in 2002. She has been a special preschool teacher as well as a specialist teacher and counsellor in special education at the compulsory school level. Her research interests concern special education, inclusive education, early childhood education and adopted children.

Heimildir

- Adegboye, D., Williams, F., Collishaw, S., Shelton, K., Langley, K., Hobson, C., Burley, D. og van Goozen, S. (2021). Understanding why the COVID-19 pandemic-related lockdown increases mental health difficulties in vulnerable young children. *JCPP advances*, 1(1), e12005. <https://doi.org/10.1111/jcv2.12005>
- Andrea Sigrún Hjálmsdóttir og Valgerður Bjarnadóttir. (2021). Mæður á þriðju vaktinni í kórónaveirufaraldri-num. *Íslenska þjóðfélagið*, 12(1), 20–33. <https://hdl.handle.net/20.500.11815/2790>
- Andrew, A., Cattan, S., Costa Dias, M., Farquharson, C., Kraftman, L. og Krutikova, S. (2020). *How are mothers and fathers balancing work and family under lockdown?* The Institute for Fiscal Studies. https://ifs.org.uk/sites/default/files/output_url_files/BN290-Mothers-and-fathers-balancing-work-and-life-under-lockdown.pdf
- Atilas, J. T., Almodóvar, M., Vargas, A. C., Dias, M. J. A. og León, I. M. Z. (2021). International responses to COVID-19: Challenges faced by early childhood professionals. *European Early Childhood Education Research Journal*, 29(1), 66–78. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1872674>
- Auglýsing um takmörkun á samkomum vegna farsóttar nr. 217/2020.
- Auglýsing um takmörkun á samkomum vegna farsóttar nr. 360/2020.
- Braun, V. og Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. Sage.

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723–742. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.22.6.723>
- Chambers, S., Clarke, J., Kipping, R., Langford, R., Brophy, R., Hannam, K., Taylor, H., Willis, K. og Simpson, S. A. (2022). Parents' perceptions of children's emotional well-being during spring 2020 COVID-19 restrictions: A qualitative study with parents of young children in England. *Child: Care, health and development*, 48(6), 1071–1080. <https://doi.org/10.1111/cch.13034>
- Chen, J. og Rivera-Vernazza, D. (2022). Communicating digitally: Building preschool teacher-parent partnerships via digital technologies during COVID-19. *Early Childhood Educational Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10643-022-01366-7>
- Clarke, J., Kipping, R., Chambers, S., Willis, K., Taylor, H., Brophy, R., Hannam, K., Simpson, S. A. og Langford, R. (2021). Impact of COVID-19 restrictions on preschool children's eating, activity and sleep behaviours: A qualitative study. *BMJ open*, 11(10), e051497. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-051497>
- Cornell, S., Nickel, B., Cvejic, E., Bonner, C., McCaffery, K. J., Ayre, J., Copp, T., Batcup, C., Isautier, J. M. J., Dakin, T. og Dodd, R. H. (2022). Positive outcomes associated with the COVID-19 pandemic in Australia. *Health Promotion Journal of Australia*, 33(2), 311–319. <https://doi.org/10.1002/hpja.494>
- Cowie, H. og Myers, C. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on the mental health and well-being of children and young people. *Children & Society*, 35(1), 62–74. <https://doi.org/10.1111/chso.12430>
- Creswell, J. W. (2019). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (6. útgáfa). Pearson.
- Del Boca, D., Oggero, N., Profeta, P. og Rossi, M. (2020). Women's and men's work, housework and child-care, before and during COVID-19. *Review of Economics of the Household*, 18, 1001–1017. <https://doi.org/10.1007/s11150-020-09502-1>
- Ding, X., Liu, H., Wang, H., Song, Q., Su, W., Li, N., Liang, M., Guo, X., Qu, G., Ma, S., Qin, Q., Chen, M., Sun, L. og Sun, Y. (2022). COVID-19 pandemic impact on family life and exacerbated emotional and behavioral health among preschool children: A longitudinal study. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 22(3), 100327. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2022.100327>
- Eadie, P., Levickis, P., Murray, L., Page, J., Elek, C. og Church, A. (2021). Early childhood educators' well-being during the COVID-19 pandemic. *Early Childhood Educational Journal*, 49, 903–913. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01203-3>
- Egan, S. M. og Pope, J. (2022). A bioecological systems approach to understanding the impact of the COVID-19 pandemic: Implications for the education and care of young children. Í J. Pattnaik og M. Renck Jalongo (ritstjórar), *The impact of COVID-19 on early childhood education and care* (bls. 15–31). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-96977-6_2
- Egan, S. M., Pope, J., Moloney, M., Hoyne, C. og Beatty, C. (2021). Missing early education and care during the pandemic: The socio-emotional impact of the COVID-19 crisis on young children. *Early Childhood Educational Journal*, 49, 925–934. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01193-2>
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2021). *Early childhood education and care and the COVID-19 pandemic: Understanding and managing the impact of the crisis on the sector*. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/60724>
- Frankel, L. og Sampige, R. (2022). Supporting families: Lessons learned from the COVID-19 pandemic. *Human development*, 66(3), 163–166. <https://www.karger.com/Article/FullText/525257>
- Goldschmidt, K. (2020). The COVID-19 pandemic: Technology use to support the wellbeing of children. *Journal of Pediatric Nursing*, 53, 88–90. <https://doi.org/10.1016%2Fj.pedn.2020.04.013>
- Helga Jónsdóttir. (2013). Viðtöl í eiginlegum og megindlegum rannsóknum. Í Sigríður Halldórsdóttir (ritstjóri), *Handbók í aðferðafræði rannsókna* (bls. 137–153). Háskólinn á Akureyri.
- Ingibjörg Ósk Sigurðardóttir og Svava Björg Mörk. (2020). Kófið og leikskólinn: „Þetta var mögnuð „tilraun“ til að sjá gæðastarf verða til við skrítnar aðstæður“. *Sérrit Netlu 2020 – Menntakerfi og heimili á tímum COVID-19*. https://netla.hi.is/serrit/2020/menntakerfi_heimili_covid19/03.pdf

- Jalongo, M. R. (2021). The effects of COVID-19 on early childhood education and care: Research and resources for children, families, teachers, and teacher educators. *Early Childhood Educational Journal*, 49, 763–774. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01208-y>
- Jones, B., Woolfenden, S., Pengilly, S., Breen, C., Cohn, R., Biviano, L. og Zwi, K. (2020). COVID-19 pandemic: The impact on vulnerable children and young people in Australia. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 56(12), 1851–1855. <https://doi.org/10.1111/jpc.15169>
- Jóhanna Einarsdóttir og Eyrún María Rúnarsdóttir. (2020). Skólasókn og samstarf við foreldra leikskólalabarna með fjölbreyttan bakgrunn á tímum COVID-19. *Sérrit Netlu 2020 – Menntakerfi og heimili á tímum COVID-19*. https://netla.hi.is/serrit/2020/menntakerfi_heimili_covid19/01.pdf
- Kristín Dýrfjörð og Anna Elísa Hreiðarsdóttir. (2020). Keeping preschools open during COVID-19: The employees’ perspective. *Sodobna PEDAGOGIKA – Journal of Contemporary Educational Studies*, 71(137), 206–222. <https://www.sodobna-pedagogika.net/en/archive/load-article/?id=1777>
- La Valle, I., Lewis, J., Crawford, C., Paull, G., Lloyd, E., Ott, E., Mann, G., Drayton, E., Cattoretti, G., Hall, A. og Willis, E. (2022). *Implications of COVID-19 for early childhood education and care in England*. Centre for Evidence and Implementation.
- Levickis, P., Murray, L., Lee-Pang, L., Eadie, P., Page, J., Lee, W. Y. og Hill, G. (2022). Parents’ perspectives of family engagement with early childhood education and care during the COVID-19 pandemic. *Early Childhood Education Journal*, 1–11. <https://doi.org/10.1007/s10643-022-01376-5>
- Lög um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga nr. 90/2018.
- Mutch, C. og Romero, N. (2022). A toy bear in lockdown, child-parent attachment and hegemonic peer-orientation. *Waikato Journal of Education*, 27(1), 93–105. <https://doi.org/10.15663/wje.v26i1.906>
- O’Reilly, A. (2020). “Trying to function in the unfunctionable”: Mothers and COVID-19. *Journal of the Motherhood Initiative for Research and Community Involvement*, 11(1). <https://jarm.journals.yorku.ca/index.php/jarm/article/view/40588>
- Power, K. (2020). The COVID-19 pandemic has increased the care burden of women and families. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 16(1), 67–73. <https://doi.org/10.1080/15487733.2020.1776561>
- Prime, H., Wade, M. og Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *The American Psychologist*, 75(5), 631–643. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Prime, H., Wade, M. og Browne, D. T. (2022). Pandemic-related disruption and positive adaptation: Profiles of family function at the onset of the pandemic. *Adversity and Resilience Science*, 3, 321–333. <https://doi.org/10.1007/s42844-022-00077-7>
- Statham, J. og Chase, E. (2010). *Childhood well-being: A brief overview (Briefing paper 1)*. Childhood Wellbeing Research Centre; Loughborough University.
- UNICEF. (e.d.). *About the COVID-19 and children’s research library*. <https://www.unicef-irc.org/about-covid-children-library>
- Vasileva, M., Alisic, E. og De Young, A. (2021). COVID-19 unmasked: preschool children’s negative thoughts and worries during the COVID-19 pandemic in Australia. *European Journal of Psychotraumatology*, 12(1), 1924442. <https://doi.org/10.1080/20008198.2021.1924442>
- Viner, R. M., Russell, S. J., Croker, H., Packer, J., Ward, J., Stansfield, C., Mytton, O., Bonell, C. og Booy, R. (2020, 6. apríl). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: A rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), 397–404. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30095-X](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30095-X)
- Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J. og Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet*, 395(10228), 945–947. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30547-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30547-X)
- Williams, L. R. L., Young, D., Fleming, L., Greal, M., Janssen, X., Kirk, A., MacDonalds, B. og Flower, P. (2021). What have we learned about positive changes experienced during COVID-19 lockdown? Evidence of the social patterning of change. *PLOS ONE*, 16(1), e0244873. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0244873>
- World Health Organization. (e.d.). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*. <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19>

Með börnin heima í samkomubanni: Viðtöl við foreldra. Reynsla og upplifun foreldra leikskólabarna.

World Health Organization. (2020). *WHO director-general's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11 March 2020*. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

Yoshikawa, H., Wuermli, A. J., Britto, P. R., Dreyer, B., Leckman, J. F., Lye, S. J., Ponguta, L. A., Richter, L. M. og Stein, A. (2020). Effects of the global coronavirus disease-2019 pandemic on early childhood development: Short- and long-term risks and mitigating program and policy actions. *The Journal of Pediatrics*, 223, 188–193. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.05.020>

Anna Elísa Hreiðarsdóttir og Jórunn Elíadóttir. (2023).

Með börnin heima í samkomubanni: Viðtöl við foreldra. Reynsla og upplifun foreldra leikskólabarna.

Netla – Vef tímarit um uppeldi og menntun. Menntavísindasvið Háskóla Íslands.

Sótt af <http://netla.hi.is/greinar/2023/alm/11.pdf>

DOI: <https://doi.org/10.24270/netla.2023/11>